TURYZM POLSKI

NR 5 • MAJ • 1938 • ROK I.

Turystyka a ochrona przyrody.

W stosunku swym do przyrody ludzkość przechodziła znamienne fazy rozwojowe.

Dopóki człowiek prowadził tryb życia mniej lub więcej pierwotny i całym swym jestestwem tkwił głęboko w przyrodzie, nie istniało dla niego ani zagadnienie turystyki, ani zagadnienie ochrony przyrody. Uprawiać turystyki nie potrzebował, będąc w ciągłym ruchu poza domem z racji swego sposobu życia. Stosunek zaś do przyrody w tym stadium rozwojowym człowieka charakteryzowała walka z jej siłami, nieraz bardzo ciężka i uporczywa. W walce o byt zwyciężały często potęgi przyrody, a jeśli nawet człowiek począł przyrodę zwyciężać, nie przychodziło mu do głowy chronić swego najpotężniejszego wroga.

Sytuacja zmieniała się w miarę postępu cywilizacji. Skupiając się w miastach i gęsto zaludnionych osiedlach prowadził człowiek coraz to bardziej siedzący tryb życia. Coraz to trudniej było wyrwać się poza mury miejskie, coraz to żywiej poczęła w człowieku miejskim rosnąć tęsknota do swobody, ruchu i przestrzeni, którą mu mogła dać tylko wędrówka. Uczucia te wzrosły w ludzkości bardzo mocno w ciągu wieku dziewiętnastego w związku z gwałtownym postępem uprzemysłowienia i urbanizacji. Zrodziła się potrzeba wycieczkowania celem znalezienia się na łonie przyrody, powstała turystyka, która staje się w oczach naszych coraz to potężniejszym prądem gospodarczym i kulturalnym. Wzrost turystyki, ogarnięcie przez nią coraz to liczniejszych rzesz ludzkich, wywołały konieczność jej organizacji. Od drugiej połowy dziewiętnastego wieku organizowanie turystyki wzmagało się silnie, dochodząc dzisiaj w niektórych krajach do form sprawnych, niemal doskonałych.

Równolegle z tym procesem wzrostu wrzesz i wgłąb, przeżywała turystyka ciekawą ewolucję.

W początkach rozwoju turystyki mało myślano o potrzebie otoczenia opieką przyrody. Jeszcze w pierwszej połowie dziewiętnastego wieku przyroda była nieźle stosunkowo zachowana nawet w największych obszarach cywilizacyjnych, Europie i Ameryce Północnej. Nieliczni wycieczkowicze tych czasów nosili w sobie atawistyczną obawę przed przyrodą. W literaturze podróżniczej owych czasów często znaleźć można wyrazy uczucia grozy wobec potęgi przyrody, szczególnie najwspanialszych jej przejawów, morza i gór.

Ale już w drugiej połowie dziewiętnastego wieku, w początkach istnienia turystyki zorganizowanej, pojawia się hasło ochrony przyrody. Powody, które wywołały powstanie tego prądu w turystyce całego świata są nader proste. Człowiek nowożytny, spędzający większość żywota w murach miejskich, zamknięty wśród wysokich kamienic i ciasnych ulic, przyduszony szarzyzną życia codziennego i zdenerwowany zgiełkiem współczesnego pędu cywilizacyjnego, pragnie od tego wszystkiego odetchnąć, wyrwać się na wolne przestrzenie, użyć piękna przyrody, którego jest pozbawiony w miastach.

Tymczasem uroda świata niknie gwałtownie. W miarę postępu cywilizacji coraz to większe przestrzenie obejmuje w swe posiadanie pług, coraz to szybciej znikają lasy, rosną olbrzymie skupienia przemysłowe, giną zwierzęta i rośliny, żyjące na swobodzie.

Proces ten najboleśniej odczuwa turysta. Coraz to trudniej mu dotrzeć do obszarów swobodnej, nienaruszonej przyrody, coraz to trudniej tereny takie znaleźć. Z początku turysta patrzy na to bezradnie, proces niszczenia przyrody zdaje mu się nieuniknionym i nieubłaganym. Potrzeba ochrony przyrody przejawia się w pierwszych początkach jako szlachetny, ale niemal bezsilny ruch ideowy.

W miarę jednak organizowania turystyki ruch ten krzepnie i nabiera rumieńców. Jakże charakterystyczne są pod tym względem dzieje najstarszej w Polsce, a jednej z najstarszych w Europie organizacji turystyki górskiej, jaką jest Polskie Towarzystwo Tatrzańskie! Zaledwo to towarzystwo powstało i na dobre się zorganizowało, już rozległo się w nim głośno hasło ochrony przyrody. Pod wrażeniem posuwającego się zniszczenia Tatr pojawiają się już w pierwszych rocznikach Pamiętnika Towarzystwa Tatrzańskiego w latach 1876-ym i następnych głosy o potrzebie ochrony rzadkich zwierząt i roślin w Tatrach, jak świstaka, kozicy i szarotki, już w roku 1888 pojawia się po raz pierwszy hasło zamiany Tatr na Park Narodowy.

W czasach współczesnych jesteśmy świadkami żywiołowego wzrostu idei ochrony przyrody w turystyce, a przede wszystkim w turystyce zorganizowanej. Wszystkie poważniejsze zrzeszenia turystyczne świata przyjmują ochronę przyrody w swój program. Tam, gdzie niebezpieczeństwa zniszczenia są największe, a piękno przyrody najwspanialsze, jak w wielu obszarach górskich, hasło ochrony przyrody brzmi szczególnie rozgłośnie w kołach turystycznych. W miarę piętrzących się trudności i rosnących spustoszeń, hasło to staje się częstokroć bojowym.

Turyści współcześni, a wśród nich w jednej z pierwszych linii turyści polscy, walcząc o realizację idei ochrony przyrody, czynią zadość swej istotnej potrzebie wewnętrznej i życiowej.

Wspaniała i osobliwa przyroda jest jednym z głównych czynników,

dla których uprawia się turystykę. Turysta, udając się na wycieczkę, chce obcować z przyrodą niezniszczoną i piękną. Piękno przyrody jest więc jedną z podstaw istnienia i właściwego rozwoju turystyki. Stąd hasło ochrony przyrody jest z losem turystyki ściśle związane i będzie wraz z turystyką istniało, przechodziło jej wzloty i upadki.

Niesłusznym jest przeciwstawianie turystyki ochronie przyrody. Ochrona przyrody jest jedną z racji bytu racjonalnej turystyki.

Uczy tego wymownie przebieg rozwoju obu tych prądów w historii ludzkości.

Prof. dr Walery Goetel.

Potrzeby inwestycyjne polskich uzdrowisk.

Streszczenie referatu wygłoszonego na Walnym Zjeździe Członków Związku Uzdrowisk Polskich w Warszawie w dniu 9. IV. 1938 r.

Najważniejsze potrzeby uzdrowisk polskich w zakresie ich inwestycyjnego wyposażenia przerastaja już zrealizowany w ciągu 20-lecia pierwszy etap akcji inwestycyjnej, zamkniętej kwotą około 50 milionów złotych. Analiza programów inwestycyjnych 30 największych uzdrowisk wykazuje, iż zapotrzebowanie na inwestycje w okresie najbliższych 5-ciu lat oblicza się na kwotę 61,227.700 zł. Przy tym obliczeniu w dalszym ciągu należy liczyć, iż budownictwo mieszkaniowe prowadzone będzie przez instytucje i osoby trzecie, a obarczy zarządy uzdrowisk jedynie w zakresie budowy domów zdrojowych. Zaznaczyć należy, iż w latach od 1925 r. do 1933 r. akcja budowy objektów przemysłu pensjonatowo-hotelowego nabrała szczególniej w uzdrowiskach małopolskich wielkiej intensywności. Przesilenie gospodarcze jednak obniżyło dochodowość tego przemysłu tak dalece, iż dziś budownictwo hotelowe, z wyjątkiem kilku uzdrowisk, zostało zahamowane w swej aktywności. Mówiąc zatem o potrzebach inwestycyjnych uzdrowisk polskich, nie możemy pominąć milczeniem konieczności poparcia prywatnego budownictwa pensjonatowo-hotelowego, od dalszego rozwoju którego uzależnione są możliwości rozwojowe uzdrowisk naszych.

Na pierwsze miejsce 5-letniego planu inwestycyjnego wysuwa się obecnie grupa inwestycji o charakterze kulturalno-sanitarnym, a zapotrzebowanie uzdrowisk w tym dziale wynosi 20,582.000 zł. Drugą grupę co do wysokości wydatków stanowią inwestycje o charakterze leczniczym i preliminuje się na nie kwotę 18.312.700 zł. Trzecią grupę stanowi budowa domów zdrojowych i hoteli, oblicza się na nie sumę 16,310.000 zł. Czwarta grupa inwestycji o charakterze porządkowo-gospodarczym przewidziana jest w kwocie 5.423.000 zł. Wreszcie ostatnia grupa środków i urządzeń komunikacyjnych zawiera wydatki, zamykające się kwotą 600.000 zł.

Widzimy zatem, iż program inwestycyjny na najbliższe 5-lecie zwraca największą uwagę na stan kulturalno-sanitarny uzdrowisk i w tym względzie usiłuje je podnieść do poziomu uzdrowisk nowoczesnych. Jest to tendencja, przemawiająca na korzyść zarządów zdrojowisk, tym bardziej, że nie wynika ona z merkantylnych przesłanek, gdyż inwestycje z tego zakresu nie są obiektami obliczonymi na dochodowość, przeciwnie obciążają budżet uzdrowisk kosztami eksploatacji, a zatem dyktować je może jedynie troska o zdrowotność, kulturę, porządek i estetykę uzdrowisk naszych. W tej grupie na pierwsze miejsce wysuwają się zamierzenia w kierunku instalowania kanalizacji, wodociągów, a wspomniany program inwestycyjny przewiduje zaopatrzenie w wodę niemal wszystkie uzdrowiska. W większości również preliminowane są urządzenia kanalizacyjne. Zrealizowanie tego programu stanowiłoby bezsprzecznie znaczny krok naprzód i zaspokoiło najbardziej elementarne i dotkliwe potrzeby uzdrowisk naszych.

Drugą pozycję stanowią inwestycje drogowe, tudzież parkowe i plantacyjne, preliminowane w kwocie 3,287.000 zł. Te inwestycje uznać należy za wysoce celowe, jako podnoszące kulturę i zdrowotność naszych uzdrowisk. Wreszcie z tą pozycją częściowo łączą się prace melioracyjne, podejmowane w szeregu uzdrowisk już to w celach regulacyjnych, już to ze względów zdrowotnych, a obliczone na 1,810.000 zł.

Co do potrzeb z zakresu elektryfikacji, to na ten cel uzdrowiska potrzebują 1,340.000 zł., to jest niemal 4 razy mniej niż w pierwszym okresie inwestycyjnym, co jest wynikiem rozwiązania w znacznej części tego problemu w poprzednim etapie kosztem 7,000.000 zł.

Ostatnią pozycję, zaliczoną do omawianej grupy, stanowią gmachy i urządzenia rozrywkowe, na ten cel plany inwestycyjne przewidują potrzebę kwoty 780.000 zł. Sprawa rozrywek i artrakcji dla kuracjuszy jest może zbyt skromnie w projektach uzdrowisk potraktowana i ta prowizoryczność w konsekwencji może być szkodliwą.

Gmachy i urządzenia lecznicze w dalszym ciągu nie przestają koncentrować na sobie uwagi uzdrowisk i na inwestycje tego rodzaju uzdrowiska potrzebują 18,312.000 zł., a mianowicie:

1. na gmachy kąpielowe i ich urządzenia	8.149.000 zł.
2. na wiercenia i ujęcia nowych źródeł	3.754.000 „
3. na gmachy i urządzenia dla lecznictwa pomocniczego	2.212.000 „
4. na baseny i urządzenia dla helio i aeroterapii tudzież urządzenia sportowe	4.197.000 „

Analizując drogą porównania wyszczególnione wyżej pozycje z analogicznymi wydatkami ubiegłego 10-lecia, musimy stwierdzić, iż w zakresie odczuwanych potrzeb w stosunku do budowy gmachów kąpielowych

i urządzeń leczniczych w pierwszym naszym etapie inwestycyjnym zaspokoiliśmy najbardziej aktualne i palące potrzeby. Obecnie, zgodnie z prądem czasu, punkt zainteresowania przesuwa się na urządzenia lecznicze, przeznaczone do stosowania naturalnych czynników, jakimi są słońce, powietrze, woda i ruch, co znajduje wyraz w 2-krotnym podniesieniu projektowanych wydatków na te urządzenia w stosunku do pierwszego etapu inwestycyjnego.

Dość wysoka pozycja, przewidująca dalsze prace w dziedzinie nowych wierceń i racjonalizacji ujęć źródeł jest wysoce celową i godną szczególnej uwagi. Ostatnie bowiem zdobycze metalurgii w zakresie materiałów wiertniczych o właściwościach antykorozyjnych otwierają przed nami możliwości uniknięcia efektów zjadliwości niektórych wód. W konsekwencji tych prac rośnie bogactwo zdrojów naszych i podnosi się ich siła lecznicza, należy zatem potrzeby w zakresie inwestycji wiertniczych postawić na pierwszym miejscu.

Tak bardzo aktualne zagadnienie mieszkaniowe potraktowano w szerszym zakresie, zwłaszcza jeżeli idzie o recepcję i reprezentację. Zagadnienie, które u nas zaledwie w kilku uzdrowiskach jak: Żegiestów, Krynica, Morszyn znalazło właściwe rozwiązanie, zagadnienie budowy domów zdrojowych w planach inwestycyjnych na okres przyszłego 5-lecia zajmuje poczesne miejsce i niemal wszystkie zdrojowiska tę potrzebę w swych planach podkreślają.

Również poczesne miejsce w potrzebach uzdrowisk zajmują inwestycje o charakterze porządkowo-gospodarczym, a więc: hale targowe, rzeźnie, remizy dla straży pożarnej itp. Nie można nie podkreślić, że inwestycje te w życiu uzdrowisk odgrywają wielce poważną rolę i cieszyć się należy, iż uzdrowiska w tym kierunku podejmują akcję, nie licząc się z kosztami, ani też względami handlowymi i nie oglądają się na samorządy terytorialne, które nie zawsze są w stanie sprostać temu zadaniu.

Tak więc potrzeby uzdrowisk polskich, obliczono na podstawie opracowanych przez każde uzdrowisko programów inwestycyjnych na ogólną kwotę 61,227.700 zł, z czego na uzdrowiska państwowe przypada 28,419.000 zł., a na uzdrowiska prywatne 32,808.700 zł. Jak to już zaznaczyliśmy wyżej, kwota powyższa nie obejmuje całokształtu potrzeb uzdrowisk polskich, gdyż pozostają poza nią potrzeby budownictwa mieszkaniowego dla przemysłu pensjonatowo-hotelowego. Przewidywany koszt niezbędnych inwestycyj w poszczególnych uzdrowiskach przedstawia się w tys. złotych następująco:

Krynica 11.000. Zakopane 10.000, Ciechocinek 8.292, Druskieniki 4.085, Rabka 2.000, Truskawiec 3.550, Szkło 1,059, Inowrocław 1.000, Iwonicz 1.100, Otwock 245, Rymanów 1.090, Szczawnica 1.200, Solec 850, Worochta 590, Zaleszczyki 200, Żegiestów 470, Busko 3.983, Jaremcze 48, Krzeszowice 5, Lubień Wielki 220, Morszyn 150, Nałęczów

220, Gdynia-Orłowo 3.875, Goczałkowice 300, Hel 1.550, Horyniec 370. Jastrzębie-Zdrój 1.303, Huta Stepańska 170, Kazimierz Dolny 263, Kosów 560, Niemirów 450, Strzelno 420, Wisła 610.

Dobiegający okres 20-lecia zdrojownictwa Niepodległej Rzeczypospolitej Polskiej wykazał dostatecznie wpływ przemysłu uzdrowiskowego na życie gospodarcze kraju. Nie mówiąc o korzyściach leczniczych, jakie społeczeństwo odniosło w zakresie zdrowotności publicznej, ani o powiększeniu majątku narodowego, znaczenie przemysłu znamionuje doraźny efekt gospodarczy, wyrażający się w zainwestowaniu tak olbrzymich kapitałów, w zatrzymaniu w kraju tak znacznych sum waluty naszej, dzięki pozyskaniu przez uzdrowiska polskie już dziś poważnej, bo przekraczającej liczbę 340.000 kuracjuszy rocznie. To są wartości, które powinny zwrócić na siebie uwagę i które sprawę dalszego inwestowania uzdrowisk naszych stawiają na właściwym gruncie.

Uzdrowiska same, jakkolwiek odczuwają i rozumieją potrzebę i braki w swych inwestycjach, nie są w stanie jednak zrealizować omówionego programu o własnych siłach, a na podstawie swej dotychczasowej działalności i jej wyników, mają prawo oczekiwać racjonalnego rozwiązania istotnych dla ich bytu i rozwoju postulatów. Z tych założeń wychodząc, Związek Uzdrowisk Polskich podjął akcję w kierunku stworzenia Uzdrowiskowego Funduszu Inwestycyjnego ze źródeł publicznych, kredytu długoterminowego o niskim oprocentowaniu. Sprawa ta dla rozwoju uzdrowisk naszych z każdym dniem nabiera coraz większych aktualności i wymaga jak najszybszego rozwiązania.

Dyr. Stanisław Wiśniewski — Ciechocinek.
Wiceprezes Związku Uzdrowisk Polskich.

„Wilnianie poznajcie Wilno".

(Przyczynek do organizacji turystyki miejskiej).

Dziwne pozornie hasło, ale po przeniesieniu na teren poszczególnych miast nabiera ono natychmiast aktualności. Większość bowiem mieszkańców naszych miast nie próbuje nawet poznać dziejów i zabytków miasta lub jego okolicy. W stwierdzeniu tego faktu leży geneza wycieczek pod hasłem „Wilnianie poznajcie Wilno". Chcemy w pierwszym rzędzie uświadomić najbliższych, uświadomić tych, którym patriotyzm lokalny nakazuje posiadanie elementarnych wiadomości. Chcemy, żeby w pierwszym rzędzie Wilnianie zdawali sobie sprawę z walorów turystycznych rodzinnego miasta.

Wycieczki pod tym hasłem prowadzi Związek Propagandy Turystycznej od października 1936 roku. Odbywają się one co niedziela. Miejsce

i godzina zbiórki są ściśle określone i nie ulegają zmianie. Co niedziela punktualnie o godz. 12-ej z ogródka przed Bazyliką rusza wycieczka Z. P. T.; każdym razem w innym kierunku. Program przewiduje zwiedzanie jednego najwyżej dwóch obiektów. W wyjątkowych tylko wypadkach wycieczka bywa powtarzana, dzieje się to jedynie na usilne prośby uczestników, jak to miało na przykład miejsce z wystawą obrazów Wojciecha Kossaka, na którą wycieczka chodziła przez trzy niedziele z rzędu. Za udział w wycieczce każdy płaci 20 gr, bez względu na zwiedzany obiekt, do którego wstęp może normalnie kosztować znacznie drożej. Młodzież szkolna bierze udział w wycieczkach „Wilnianie poznajcie Wilno“ bezpłatnie.

Dla zilustrowania charakteru i frekwencji przytaczam zestawienie wycieczek, które zgromadziły maximum i minimum uczestników na przestrzeni od 1. IV. 37 do 1. IV. 38 r.

Data	Nazwa wycieczki	Ilość
6. VI. 37	Wystawa Obrazów W. Kossaka .	400
16. V.	„ „ „ . .	200
23. V.	„ „ „ . .	200
22. VIII.	Studia Radiowe	210
18. IV. 37	Góra Zamkowa — Katedra . .	203
30. V.	Wystawa Cz. Znamierowskiego .	200
25. IV.	Zakład Anatomii . . .	200
19. IX.	Wystawa „Radio dla miasta i wsi“ .	196
7. XI.	Wystawa F. Ruszczyca . . .	170
29. VIII.	Wystawa „Wnętrze mieszkaniowe“ .	170
1. VIII.	Lochy na Bakszcie . . .	160
6. IX.	Radio na Lipówce . . .	150
26. IX.	Wystawa „Radio dla miasta i wsi“ .	123
6. II. 38	Meczet — kenessa karaimska . .	110
18. VII. 37	Kościół św. Jana — Uniwersytet .	103
4. IV.	Ratusz (roboty restauracyjne) . .	100
13. VI.	Pałac Reprezentacyjny . . .	100
20. VI. 37	Centrala telefoniczna . . .	30
17. X.	Zakład Higieny	37
24. X.	Fabryka konserw grzyb. . .	40
31. X.	Cmentarz Rossa	30
6. III. 38	Wystawa Szybowcowa . . .	30

Zapoznanie się z wyżej zamieszczonym zestawieniem wskazuje, że obok zabytków są zwiedzane również zakłady użyteczności publicznej. I tu uważam za stosowne lojalnie zaznaczyć, że były głosy przeciwko zwiedzaniu obiektów takich jak elektrownia, straż ogniowa itp. Twierdzono, że leży to w zakresie instytucyj oświatowych. Zainteresowanie jednak stałych uczestników wycieczek i chęć ujmowania krajoznawstwa w sposób bardziej wszechstronny wpłynęły na pozostawienie obiektów użyteczności publicznej na liście niedzielnych wycieczek.

Frekwencja w poszczególnych miesiącach waha się bardzo znacznie. Zależy ona od różnych, często przypadkowych czynników, jak pogoda, temat, osoba, która udziela wyjaśnień (każdy obiekt jest pokazywany przez specjalistę). Ogólnie biorąc w okresie od 1. IV. 37 do 1. IV. 38 wzięło udział w wycieczkach „Wilnianie poznajcie Wilno“ 4.914 osób.

Mgr Józef Lewon — Wilno.

Podstawy prawne statystyki turyst. w Niemczech.

Kwestię statystycznego ujęcia ruchu turystycznego w Niemczech reguluje rozporządzenie z dnia 27. kwietnia 1936 r. Urząd statystyczny Rzeszy przeprowadza regularną statystykę ruchu turystycznego, dzięki której można dokładnie śledzić rozwój ruchu krajowego i zagranicznego w obrębie państwa. Urząd Statystyczny Rzeszy przekazuje badania oraz sporządzanie zestawień, częściowo lub nawet zupełnie, krajowym urzędom statystycznym, urzędom statystycznym miast, zarządom zdrojowym i uzdrowiskowym lub innym urzędom zainteresowanym ruchem turystycznym. Zasady, na jakich opierają się zestawienia, jako też treść i format potrzebnych druków ustala Urząd Statystyczny Rzeszy.

Statystykę ruchu turystycznego sporządza się częściowo co miesiąc, częściowo co pół roku. W zestawieniach półrocznych uwzględnione są wszystkie miejscowości wykazujące ruch turystyczny, natomiast w zestawieniach miesięcznych, których dokonuje Urząd Statystyczny Rzeszy bezpośrednio, wymienione są tylko ważniejsze miejscowości; ilość ich ustala również Urząd Statystyczny Rzeszy.

Poszczególne gminy, zarządy zdrojowe i uzdrowiskowe lub inne mniejsze urzędy, którym z ramienia Urzędu Statystycznego Rzeszy dostarczono druki urzędowe w sprawie statystyki ruchu turystycznego, są obowiązane dokładnie i kompletnie je wypełniać oraz zwracać w przepisanym terminie. Wyżej wspomniane urzędy prowadzące statystykę, używają do osiągnięcia potrzebnych danych ankiet, które wypełniają właściciele i kierownicy punktów noclegowych, zrzeszonych i prywatnych. Tutaj należą: hotele, zajazdy, pensjonaty, domy kuracyjne, schroniska i inne miejsca noclegowe dla obcych, łącznie z pokojami umeblowanymi w mieszkaniach prywatnych. Prywatne punkty noclegowe zgłasza się jednak tylko wtedy, gdy pobyt danego turysty był płatny i nie trwał dłużej niż 2 miesiące. Właściciele i kierownicy punktów noclegowych dają odpowiedzi w ankietach prowadząc równocześnie księgi meldunkowe lub zapiski.

Urząd Statystyczny Rzeszy sprawdza co pewien czas wiarygodność otrzymywanych ankiet i zestawień, w razie ujawnienia nieścisłości nakłada na winnych kary pieniężne dochodzące do 150 RM. Podobnie postępuje w wypadkach zwłoki przy dostarczaniu materiałów.

Mgr. Elfryda Nawratilówna.

Organizacja turystyki w Szwecji.

Turystyka w Szwecji nie jest zadaniem władz państwowych, które się nią bezpośrednio nie zajmują, pośrednio jednak popierają ruch turystyczny. Towarzystwo „Svenska Trafikförbundet“ otrzymała w r. 1936 subwencję państwową w wysokości 185.000 kor. szw. „Svenska Trafikförbundet“ jest towarzystwem prywatnym, założonym w celu propagowania i organizowania ruchu turystycznego za granicą do Szwecji. Dochody towarzystwa składają się się ze składek członkowskich (w r. 1936 58.114 kor. szw.), z dochodów Tow. Akc. Restauracji („Turisttrafikförbundets Restsaurang A. B.“) 60.000 kor. szw., z subwencji rządowej 185.000 z zapomogi kolei żelaznych 65.000 kor. szw. oraz z subwencji miasta Stockholmu 5.000 kor. szw. (według budżetu na r. 1936). Poza subwecją jaką udzielają koleje państwowe, działają one w porozumieniu ze „Svenska Trafikförbundet“ przez organizowanie tanich wycieczek kolejowych dla grup wycieczkowych, latem i zimą.

W Szwecji istnieje ponadto od 50 lat towarzystwo turystyczne „Svenska Turistföreningen”, którego zadaniem jest turystyka wewnętrzna z pominięciem akcji za granicą. Wielkim sukcesem tego towarzystwa było wydanie 40 lat temu rocznika ilustrowanego o wielkiej wartości artystycznej, opracowanego przez fachowców, a obejmującego opisy poszczególnych części kraju i ludu wraz z licznymi ilustracjami, które to dzieło było rozdawane bezpłatnie członkom towarzystwa. Dzięki temu liczba członków odrazu podniosła się do 100.000, a dziś wynosi 158.591. Składki członkowskie wynosiły w r. 1937 — 756.708 kor., dochody zaś z ogłoszeń w różnych publikacjach towarzystwa 67.407 kor., razem 824.116 kor. szw. Oprócz tego towarzystwo ma 186.304 kor. dochodu z różnych publikacji, 17.000 kor. z opłat turystycznych za dzierżawę schronisk oraz mniejsze kwoty z różnych innych źródeł. Razem budżet dochodów wynosi 1.275.052 kor. (1.625.000 zł.).

Członkowie towarzystwa korzystają, poza innymi ulgami, ze zniżek w całym szeregu hoteli i restauracji, afiliowanych do „Svenska Turistföreningen“, co również przyczynia się do popularności towarzystwa i spopularyzowania podróży po kraju. Towarzystwo to współpracuje także z zarządami kolei państwowych i prywatnych.

Poza wydawaniem publikacji krajoznawczych towarzystwo „Svenska Turistföreningen“ trudni się pracą pionierską w dziedzinie turystyki, zakładniem schronisk, urządzaniem tras turystycznych, ochroną zabytków przyrody, budowaniem dróg, ścieżek i mostów udostępniających dla turystów ciekawe i odludne części kraju.

Mgr. Zygmunt Filipowicz.

KRONIKA.

Czechosłowacja — Zjazd Assocjacji Słowiańskich Towarzystw Turystycznych odbędzie się w Pradze pod koniec czerwca podczas uroczystości jubileuszowych KČST. Udział wezmą oficjalni delegaci i członkowie towarzystw turystycznych Czechosłowacji, Bułgarii, Jugosławii i Polski. *B. K.*

Franc. Afryka Płn. — Nowy francuski przewodnik turystyczny po Saharze. Towarzystwo francuskie Shell wydało ostatnio przewodnik „Guide du Tourisme automobile et aérien au Sahara", napisany rzeczowo i przejrzyście, dobrze ilustrowany, zaopatrzony w mapę. Zebrane w nim są wszystkie informacje praktyczne, potrzebne turyście podróżującemu autem lub samolotem: itineraria z kilometrażem lądowym i powietrznym, opisy ciekawych miejscowości, projekty wycieczek etc. Całość obejmuje 400 stron, format 14×21, cena 25 franków franc. *W. L.*

Niemcy — Nowa organizacja turystyczna. Z początkiem kwietnia powstał w Berlinie w miejsce rozwiązanego „Skal-Club Deutschland e V." nowa organizacja turystyczna „Deutsche Kameradschaft „Turistik"". Nowa organizacja ma na celu współpracę z wszystkimi organizacjami obsługującymi ruch turystyczny w Rzeszy. Nowe towarzystwo obejmuje instytucje komunikacji lądowej, morskiej i powietrznej, hotelarstwo oraz inne przedsiębiorstwa turystyczne. Wytyczne tej organizacji umożliwiaja tworzenie podobnych towarzystw w zaprzyjaźnionych państwach, które w przyszłości będą mogły być zcentralizowane w międzynarodowym stowarzyszeniu „Turistik" z siedzibą w Berlinie. *E. N.*

Niemcy — Wpływ ruchu turystycznego na gospodarstwa wiejskie w Tyrolu. W tyrolskiej gazecie rolniczej zamieszczono rozprawę, omawiającą straty jakie ponieśli tyrolczycy wskutek zamknięcia granicy niemiecko-austriackiej dla ruchu turystycznego z Niemiec w latach 1933/34—1936/37. Według danych statystycznych przeciętna długość pobytu w Tyrolu Niemców z Rzeszy wynosiła 4 dni, w czasie których każdy z nich potrzebował conajmniej litr mleka i 200 gr. masła. W 1929 r. zonotowano ogółem ok. 700.000 obcych, z tego ok. 500.000 Niemców. W 1933/34 r., w którym frekwencja spadła nagle do 10.410, pozbawiono wieśniaków tyrolskich sprzedaży 400—500 tys. litrów mleka i 80—100 tys. kg. masła. Gospodarstwa więc straciły (przyjmując ceny 20 gr. za litr mleka i 3·50 szylingów za kg. masła) 360—450 tys. szylingów.

Obecnie po zniesieniu granicy spodziewają się wzrostu frekwencji do 600.000 osób, w związku z czym powiększą się oczywiście możliwości zarobkowe gospodarstw wiejskich o 400 tys. litrów mleka i 80 tys. kg. masła nie licząc innych ubocznych dochodów. *E. N.*

Polska — Koordynacja prac w dziedzinie gospodarki uzdrowiskowo-turystycznej. Z inicjatywy wojew. dr. J. Tymińskiego odbyło się w Krakowie dnia 22 kwietnia zebranie wszystkich organizacji i instytucji zajmujących się zagadnieniami turyzmu, na którym postanowiono powołać do życia komitet koordacyjny, któryby zajął się ułożeniem racjonalnego planu rozwoju ruchu uzdrowiskowo turystycznego na terenie województwa krakowskiego. Prace komitetu koordynacyjnego powierzono Komisji Komunikacyjno Turystycznej Krakowskiej Izby Przemysłowo Handlowej. *S. L.*

Polska — Nowe wydawnictwo letniskowe. Staraniem Związku Letniskowego Powiatów i Gmin Województwa Krakowskiego ukazał się pierwszy tomik „Biblioteki Letniskowej" pod redakcją dr W. Milaty zapowiadający serię podobnych wydawnictw. Tomik oznaczony jako drugi, nosi tytuł: „O porządkach w małym letnisku przed sezonem", został opracowany przez P (inż. A. Praczyński) i S (mgr. S. Smolec) Podjęte nowe wydawnictwo może spełnić wielką rolę przez dotarcie do rąk rolników trudniących się wynajmem mieszkań i w ten sposób przyczynić się do podniesienia poziomu urządzeń w małych letniskach. *S. L.*

Polska — Zbiory przetworów zdrojowisk polskich. Ponieważ brak jest dotychczas kompletnego zestawienia przetworów wszystkich zdrojowisk polskich, Studium Turyzmu U. J. zapoczątkowało zbiór, mający na celu przegląd przemysłu zdrojowego. Dzięki poparciu tej akcji przez Związek Uzdrowisk Polskich szereg zdrojowisk nadesłało już swe przetwory, tak że spodziewane jest skompletowanie zbioru przed tegorocznym sezonem letnim. Zbiór ma służyć celom dydaktycznym i propagandowym. *T. W.*

Szwajcaria — Rozbudowa dróg alpejskich. Kantony szwajcarskie dbają pilnie o rozwój swojej sieci dróg bitych i nie skąpią funduszów na ten cel. Ostatnio została zbudowana sieć następujących dróg magistral: Delle—Pruntrul—Les Rangiers—Delsberg—Bazylea, Delsberg—Münster—Pierre Pertuis—Biel oraz sieć dróg, łącząca poszczególne magistrale. Do tego zaliczyć jeszcze należy przebudowę drogi między Reconvillier a Malleray, oraz pomiędzy Cortébert i Courtelay i Liesberg.

Zupełnie nową szosę górską przez Pierra—Pertuis zbudowano przy kosztach 841.000 franków. Przy tych pracach trzeba było często albo obniżać albo podwyższać poziom dróg bitych w stosunku do dróg kolejowych, aby unikać przecięć w jednym poziomie. Poważne sumy poświęcono też na regulację rzek, które rok rocznie powodują olbrzymie straty. Uregulowano następujące rzeki górskie: Allaine i Creugenat w okolicy Pruntrut i Alle i Bendeline w okolicy Bonsol i Vendlincourt. *B. O.*

Poradnik Techniczny

Wykaz wydawnictw periodycznych poświęconych regionalizmowi, krajoznawstwu, geografii, ochronie przyrody, turystyce, przemysłowi turystycznemu i t. p.

na mocy kartoteki czasopism wymienianych za „Turyzm Polski" w pierwszym kwartale 1938 r.

Część pierwsza.

1. **Acta Balneologica Polonica** — Organ Polskiego Towarzystwa Balneologicznego — rok I.I — wychodzi periodycznie — red. dr A. Mester — adres redakcji: Kraków, ul. Kopernika 17 — prenumerata roczna 5 zł.
2. **Badania Geograficzne** — Prace Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Poznańskiego, wydawane pod kierunkiem prof. geografii St. Pawłowskiego — Poznań ul. Fredry 10 — wychodzą periodycznie — dotychczas wyszło 19 zeszytów — cena przeciętna tomiku 4 zł.
3. **Biuletyn Komisji Studiów Ligi Popierania Turystyki** — wychodzi periodycznie — dotychczas ukazały się 2 tomy — red. St. Faecher — Kraków Grodzka 64 — cena tomu 6—8 zł.
4. **Biuletyn Naczelnej Organizacji Polskiego Przemysłu Hotelowego** — miesięcznik — rok III. — red. Marian Szaniawski — Warszawa, Hotel Bristol, pokój nr. 203 — bezpłatny.
5. **Biuletyn prasowy** Związku Uzdrowisk Polskich — tygodnik — rok II. — red. H. Minkiewiczowa — Warszawa, ul. Boduena 2 — bezpłatny.
6. **Biuletyn** Związku Popierania Turystyki król. stoł. m. Lwowa — wychodzi periodycznie — rok I. — red. T. Krzyżewski — Lwów, ul. Kilińskiego 4 — bezpłatny.
7. **Czasopismo Przyrodnicze Ilustrowane** — organ Towarzystwa Przyrodniczego im. St. Staszica w Łodzi — wydawnictwo periodyczne — rok XII. — red. E. M. Potęga — Łódź, Park Sienkiewicza, Miejskie Muzeum Przyrodnicze — prenum. roczna 14 zł.
8. **Droga do zdrowia** — czasopismo poświęcone ochronie zdrowia, sprawom opieki i ubezpieczeniom społecznym — wydawca: Ubezpieczalnia Społeczna w Krakowie —

miesięcznik — rok VIII. — red. dr Wł. Medyński — Kraków, Batorego 3 — pren. roczna 2 zł.

9. **Echo Beskidzkie** — czasopismo poświęcone wszelkim przejawom życia narodowego i państwowego — wychodzi 2 razy tygodniowo — rok XI. — red. W. Węgrzynkiewicz — Bielsko, plac Smolki 3 — pren. roczna 9 zł.

10. **Francuski Biuletyn Turystyczny** — wydawnictwo Francuskiego Urzędu Turystycznego — miesięcznik — rok VI. — red. E. Okoński — Warszawa, ul. Ossolińskich 4 — bezpłatny.

11. **Gazeta Podhala** — tygodnik poświęcony sprawom Podhala, Spisza i Orawy — wydawnictwo Podhalańskiego Komitetu Wydawniczego — rok III. — red. M. Balara — Nowy Targ, budynek Wydziału Powiatowego, drzwi nr. 3 — prenum. roczna 6 zł.

12. **Głos Podhala** — tygodnik powiatów: gorlickiego, jasielskiego, krośnieńskiego, limanowskiego, nowotarskiego i żywieckiego — rok X. — red. L. Jasinicki — Nowy Sącz, ul. Jagiellońska 5 — pren. miesięczna 1 zł.

13. **Ilustrowany Kalendarz Podhalański** — rok II. — red. P. Faron — Nowy Targ, Rynek 4 — cena 1·50 zł.

14. **Informacyjny Kalendarz Narciarski** — wydawnictwo Polskiego Związku Narciarskiego — rok X. — red. St. Faecher — Kraków, ul. Piłsudskiego 13.

15. **Informator Wycieczkowy** dla szkół i młodzieży szkolnej — Szkolne schroniska wycieczkowe — wydawnictwo Ministerstwa W. R. i O. P. — rok XI. — Warszawa, Ministerstwo W. R. i O. P. — cena 1 zł.

16. **Kalendarz Huculski** — wydawnictwo Towarzystwa Przyjaciół Huculszczyzny — Warszawa, ul. Mokotowska 61.

17. **Kalendarz Ilustrowany Kuryera Codziennego** — rok XI. — red. J. Grzywiński — Kraków, ul. Wielopole 1 — cena 2·50 zł.

18. **Komunikaty Studium Turyzmu** Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie — rok II. — wychodzą periodycznie — dotychczas ukazało się 11 tomików — red. dr St. Leszczycki — Kraków, ul. Grodzka 64 — cena zeszytu od 30 gr.—1 zł.

19. **Krajoznawstwo** — Wiadomości Żydowskiego Towarzystwa Krajoznawczego poświęcone zagadnieniom turystyki, krajoznawstwa i t. d. — rok X. — wychodzą periodycznie — red. A. Hoflat — Warszawa, ul. Królewska 51.

20. **Kuryer Turystyczno-Zdrojowy i Komunikacyjny** — dodatek Ilustrowanego Kuryera Codziennego — rok X. — wychodzi co czwartek — red. St. Faecher — Kraków, ul. Wielopole 1 — cena egz. 25 gr.

21. **Kwartalny Biuletyn Informacyjny** — wydawnictwo biura Delegata Min. W. R. i O. P. — rok VIII. — kwartalnik — red. prof. dr W. Szafer — Kraków, ul. Lubicz 46 — cena zeszytu 30 gr.

ciąg dalszy nastąpi *E. N.*

Kartoteka — Ewidencja adresów i rozsyłka materiałów propagandowych.

W nowoczesnych systemach pracy, w dążeniu do możliwie jaknajwiększego jej ułatwienia, przy prowadzeniu ewidencji adresów — wielkie usługi oddaje k a r t o t e k a.

Czy to będą firmy, czy przedsiębiorstwa handlowe, instytucje społeczne czy osoby prywatne, których zadaniem jest nawiązywanie kontak-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23

Miejscowość:		Kraj	Nazwa instytucji / czasopisma / osoby	Adres	Nr Telefonu
Ostatnia poczta	Stacja kolejowa	Województwo			

Z kim mówić		Opinje i informacje	Otrzymano		
Wysłano	Komunikaty prasowe				
				Broszury	
	Artykuły			Przewodniki	
	Prospekty	Listy propagandowe		Reklamy	
	Różne		Gratulacje	Życzenia i powinszowania	

L. p.	Dn.	TREŚĆ	L. p.	Dn.	TREŚĆ	L. p.	Dn.	TREŚĆ

tów ze swymi klientami, muszą posługiwać się one kartotekami, których układ jest oczywiście modyfikowany, stosownie do indywidualnych potrzeb. Wszelkie inne systemy, jak wykazała praktyka wprowadzają chaos, co pociąga za sobą całkowitą ich niecelowość.

Instytucje zajmujące się turystyką, a więc wszelkie związki, stowarzyszenia i biura, pracujące nad jej rozwojem i prowadzące propagandę danych regionów winny również, jeżeli nie w pierwszym rzędzie, używać kartotek.

Dla przykładu omówimy system kartoteki wprowadzony w Związku Propagandy Turystycznej m. st. Warszawy. Rysunek załączony przedstawia wzór kartoteki propagandowej (wykonanej z cienkiej tektury), przeznaczonej dla jednej osoby, firmy czy stowarzyszenia.

Kartę taką wypełnia się według tytułów poszczególnych jej rubryk, po czym, jeżeli już mamy do czynienia z większą ilością adresów, dzieli się karty na działy, np.: 1. Biura podróży, 2. Związki Prop. Tur., 3. Organizacje turystyczne, 4. Osoby prywatne, 5. Prasa i t. d. Działy te oznacza się kolorowymi konikami t. zw. jeźdźcami kartotekowymi, umieszczając je na odpowiednich numerach kart, widocznych na rysunku.

Podział ten jest wielką pomocą przy wysyłce materiałów propagandowych. Jeżeli np. mamy wysłać komunikat do prasy, wybieramy je odrazu w ułożonych kolejno w szufladzie wg konika nr. 5, który odpowiada właśnie adresom prasowym. Dla wygody również można podzielić kartotekę na trzy lub więcej działów, n. p. na karteteką adresów miejscowych, adresów prowincjonalnych, adresów zagranicznych i t. d.

Poza rubrykami, oznaczonymi na rysunku tytułami „miejscowość", „kraj", „ostatnia poczta", „stacja kolejowa", „województwo", „nazwa instytucji", „adres", „numer telefonu" znajduje się poniżej szereg podtytułów, po których następują okienka kwadratowe. Cel ich wyjaśnię przykładowo.

Przypuśćmy, że p. X, zamieszkały w Z pisze do nas list w sprawie przysłania mu prospektów o danym mieście czy okolicy. Fakt ten uwidaczniamy przez wpisanie w kwadrat po słowie „otrzymano" cyfry nr. 1, po czym poniżej w rubryce „L. p." (liczba porządkowa) wpisujemy również cyfrę nr. 1, w rubryce data — datę otrzymania listu, a w rubryce „treść" — możliwie najkrótsze streszczenie listu. Załatwiając go wysyłamy prospekty. I znowu wpisujemy kolejną cyfrę nr. 2 w kwadrat po napisie „prospekty" i wypełniamy rubryki: „L. p.", „data" i „treść" z opisaniem jakie prospekty zostały wysłane. W ten sposób postępujemy również jeżeli sami przesyłamy jakieś wydawnictwa lub gdy nasz korespodent zwróci się do nas po raz drugi. Jeśli s y s t e m a t y c z n i e zapisujemy korespodencję w kartotece, mamy po pewnym czasie całkowity przegląd kontaktu z nim i ścisłą kontrolę naszej pracy.

Kartoteka taka może ulegać różnym modyfikacjom, niemniej jednak praktyka Z. P. T. m. st. Warszawy w tej dziedzinie wykazała, że odpowiada ona całkowicie swemu celowi. Wyjaśnijmy pokrótce do czego prowadzenie ewidencji adresów systemem kartotekowym jest potrzebne.

Po za posiadaniem szeregu adresów (Z. P. T. m. st. Warszawy posiada ich około 5.000) potrzebnych przy prowadzeniu bezpośredniej propagandy, w tym wypadku, drogą wysyłki wydawnictw, kartoteka oddaje wielkie usługi przy indywidualnej wysyłce materiałów propagandowych — afiszy, prospektów, broszur, różnych ulotek, komunikatów prasowych i t. p. Znamy z niej nietylko adres naszego korespondenta czy klienta, lecz również rodzaj jego zainteresowań i wiemy kiedy, co i jak należy mu wysłać w myśl jego żądań.

Kartoteka również pozwala na racjonalne posługiwanie się adresami. Przy wysyłce masowej sprawą nastręczającą wiele kłopotów i trudności, a przede wszystkim zajmującą wiele czasu jest żmudne adresowanie ręczne czy maszynowe. Idealną pomocą jest tu maszyna do adresowania „Addressograph", która w rekordowym czasie odbija adresy wprost na koperty lub listy. Adresy są wytłoczone na metalowych płytkach dających się łatwo, przy minimalnym koszcie zmieniać (3 gr. od adresu) i umieszczone również systemem kartotekowym w specjalnych szufladkach. Przy ścisłej kontroli kartoteki propagandowej i małej kartoteki „Addressographu" mamy te same adresy w jednakowym porządku w obu, z pierwszej wiemy co i komu należy wysłać. Przy stałym wysyłaniu np. co tydzień dużą pomocą jest podobne oznaczenie płytek metalowych, konikami jak w dużej kartotece.

Ręczna maszyna „Addressograph" bije na minutę około 20 adresów. Większe modele, poruszane elektrycznie odbijają pięciokrotnie większą ilość adresów. Dodać należy, że oprócz wielkiej oszczędności na czasie, wyemilowane są tu pomyłki, które przy masowym adresowaniu ręcznym czy na maszynie do pisania zawsze mogą się zdarzyć. Jeżeli chodzi o adresy powielane na powielaczu, to są one niepraktyczne choćby z tego względu, że czasem nie można ich nalepiać na listy, nie wykluczają one błędów, podwójnych wysyłek lub pominięć.

Stosunkowo wysoki koszt maszyny do adresowania (około 800 zł. za ręczną) amortyzuje się bardzo szybko, jeżeli policzyć koszt maszynistki przy zwykłym adresowaniu.

Roczna praktyka Z. P. T. wykazała, że „Addressograph" zamortyzował się w przeciągu jednego roku, po wybiciu około 80 000 adresów.

Dzięki bezbłędnemu adresowaniu i braku zwrotów pocztowych zaoszczędzono również (w porównaniu do lat ubiegłych) znaczne kwoty pieniężne.

Anna de Malmoe Solman
Referentka Wydziału Propagandy Z. P. T. m. st. Warszawy.

Wydawnictwa nadesłane do Redakcji: (ciąg dalszy)

15. **Dni Krakowa 4—26 1938 r.** afisz w jęz. francuskim. Proj Strychalski Z. i Wasilewski A. Wyd. Ligi Pop. Tur.
16. „ „ „ „ j. w. w jęz. niemieckim.
17. „ „ „ „ prospekt w jez. francuskim. Wyd. Zw. Tur. w Krakowie.
18. „ „ „ „ prospekt j. w. w jęz. angielskim.
19. „ „ „ „ prospekt j. w. w jęz. niemieckim.
20. **Fularski Mieczysław** Aktualne problemy turystyki zagranicznej. „Warszawa 1938. Prace Studium Turyzmu U. J. tom VI, str. 127. Cena 3 zł.
21. **Legeżyński Marian** Narciarskie tereny Lwowa. Lwów 1938. Wyd. Zw. Pop. Tur. Król. Stoł. M. Lwowa str. 31.
22. **Leszczycki Stanisław** Ruch uzdrowiskowo-letniskowy w Polsce. Kraków. Komunikaty Studium Turyzmu U. J. nr. 8, str. 12. Cena 0·40 zł.
23. **Liga Ochrony Przyr. w Polsce** Dalsza walka o Tatry. Warszawa 1938, str. 16.
24. **Mapa fotogram. Rabki i okolic** (2 części) wyd. turystyczne. Warszawa. Wyd. Wojsk. Inst. Geogr. 1937. Skala 1 : 10.000, sześciobarwna, cena 4 zł.
25. „ „ **Pienin** Wyd. turystyczne. Wyd. Wojsk. Inst. Geogr. 1937. Skala 1 : 20.000, sześciobarwna, cena 2 zł.
26. **Mapy turystyczne**. Wyd. Wojsk. Inst. Geogr. 1937 — sześciobarwne, cena 1 zł. Bochnia Pas 49, Słup 31.
27. „ „ Dźwiniarz Górny Pas 52, Sł. 35.
28. „ „ Dolina, II wyd. Pas 53, Sł. 38.
29. „ „ Gorlice Pas 50, Sł. 32.
30. „ „ Nowy Sącz Pas 50, Sł. 31.
31. „ „ Pilzno Pas 49, Sł. 32.
32. „ „ Pikuj Pas 53, Sł. 36.
33. „ „ Sanok Pas 50, Sł. 34.
34. „ „ Sławsko Pas 53, Sł. 37.
35. „ „ Seneczów Pas 54, Sł. 37.
36. „ „ Turka Pas 52, Sł. 36.
37. **Milata Władysław** Dni z mrozem i przymrozkami w Karpatach. Kraków 1938. Odbitka z „Wiadomości Geograficznych" nr 1, str. 11.
38. **Orłowicz Mieczysław** Podział Karpat Polskich na grupy górskie z punktu widzenia turystycznego, Kraków, Komunikaty Studium Turyzmu U. J. nr 4, str. 29. cena 0·50 zł
39. **Polski Związek Narciarski** Zasady akcji wyszkoleniowej Polskiego Związku Narciarskiego. Oficjalna instrukcja Komisji Wyszkoleniowej Polskiego Związku Narciarskiego. Kraków 1938, str. 47.
40. **Sprawozdanie z działalności Związku Propagandy Turystycznej M. St. Warszawy za r. 1937.** Warszawa. Wyd. Zw. Prop. Tur. str. 45.
41. **Statut Ligi Pop. Turystyki** Warszawa. Nakładem Ligi Pop. Tur. str. 21.
42. **Steciewiczowa Jadwiga** Ilustrowany przewodnik po Lwowie. — Lwów 1938. Nakład P. B. P. Orbis Oddział we Lwowie str. 59.
43. **Wroczyński Z., Koeb St., Wojtal E.** — Terenoznawstwo praktyczne z dołączoną tabelą poglądową do nauczania znaków topograficznych. Warszawa 1938, str. 100 — cena 2·50 zł.
44. **P. i S.** O porządkach w małym letnisku przed sezonem. Kraków 1938. Nakł. Związek Letniskowy Powiatów i Gmin woj. krakowskiego. str. 31 — cena 30 gr.

Z. N.

Prenumerata roczna złotych 5·00. Cena pojedynczego numeru 0·50.

Wydawca: **Studium Turyzmu U. J.** — Redaktor odpow.: **Dr Stanisław Leszczycki.**

Adres Redakcji i Administracji: **Kraków, Grodzka 64.** — Konto czekowe PKO Nr. 406.870.

Drukarnia Bratniej Pom. Medyków U. J. w Krakowie

Opłata pocztowa uiszczona gotówką.

SPIS TREŚCI:

KRONIKA:

PORADNIK TECHNICZNY:

PRZEGLĄD WYDAWNICTW: